

Het museum is meer dan een definitie

De Museumdefinitie – achtergronden, stand van zaken

Bijeenkomst ICOM Nederland, Catharijneconvent, 6 februari 2020

Hanna Pennock

Een feitelijke inleiding over de definitie, de noodzaak tot herziening en het proces, wat er mis ging. En wat de betekenis is van de definitie voor ons in Nederland.

Geschiedenis & achtergrond

Sinds de oprichting van de International Council of Museums in 1946 bestaat er een definitie van wat een museum behelst. Wat maakt een museum tot een museum, en hoe onderscheidt het zich van andere organisaties zoals een kunsthandel, een antiekzaak of een heemkundekring?

De wereld verandert, de maatschappij verandert: globalisering, digitalisering, diversiteit maken dat nieuwe aanpassingen nodig zijn. De musea veranderen mee: ging het eerst over authenticiteit, historiciteit en esthetiek, en waren de musea vooral gericht op het verzamelen, onderzoeken, tentoonstellen en ontsluiten van hun collecties, nu ligt het accent ergens anders: het gaat om de gebruikswaarde voor erfgoedgemeenschappen, over belevingswaarde. Maar ook worden musea kritisch ten opzichte van hun eigen collectie en verzamelgeschiedenis, gaan ze over tot het afstoten van collectieonderdelen en nemen ze activistische standpunten in.

Woorden uit de museumdefinitie zijn achterhaald of op zijn minst discutabel. Educatie kan nu worden opgevat als paternalistisch, top-down en eenzijdig – we gaan over op participatie en inclusiviteit. Ook het begrip non-profit staat op losse schroeven als musea zelf in een groot deel van hun inkomsten moeten voorzien. En vinden we de term *enjoyment* van toepassing op herdenkingsplekken als het Holocaust Museum, op Westerbork of het Genocidemuseum in Cambodja?

Om de museumdefinitie meer bij de tijd te brengen heeft ICOM-President Suay Aksoy in 2017 een werkgroep aangewezen onder leiding van de Deense Jette Sandahl. Dit Standing Committee for Museum Definition, Prospects and Potentials heeft tal van rondetafels georganiseerd overal ter wereld om input te verzamelen over wat een museum nu is – en wat een museum nú is. Er is een online pagina gemaakt om input van leden te verzamelen waarop 250 reacties kwamen. Er is een uitgebreid rapport verschenen en een themanummer van Museum International. Het Standing Committee heeft uiteindelijk vijf voorstellen voor een definitie voorgelegd aan de Executive Board. Die heeft tijdens hun vergadering in juni 2019 hieruit een keuze gemaakt.

Wat ging er mis?

- Het laatste stukje van het proces kwam in een stroomversnelling en viel bovendien in de zomervakantie. Veel leden waren niet op de hoogte van de nieuwe tekstvoorstellen die in september in Kyoto werden gepresenteerd en voelden zich overvallen.
- In het Standing Committee was onenigheid ontstaan, twee leden hebben zich teruggetrokken. Een van hen stapte naar de pers en liet zich interviewen voor een artikel in de Art Newspaper.
- De definitie vond tegenstand en er werd veel over gesproken en gelobbyd in de wandelgangen van de General Conference in Kyoto. Vooral ICOM Frankrijk en ICOM Europe verzetten zich, en later voegden landen als Duitsland zich daarbij. Het leek ook deels een discussie tussen jong (vóór) en oud (gezien als old school door de jongeren). ICOM Nederland stemde voor de definitie – maar ook de Nederlanders (zo'n 70 in Kyoto) waren verdeeld.
- Wat men vooral miste waren de woorden education, enjoyment en permanent institution; in sommige landen zou er geen subsidie meer komen voor bijvoorbeeld activiteiten op het gebied van educatie als dat geen deel meer uitmaakte van de definitie.

- Tijdens de lange en rommelige Extraordinary General Assembly is uiteindelijk met 70% van de stemmen gekozen voor uitstel.

Stemgerechtigden binnen ICOM

Het lijkt me goed om nog even toe te lichten hoe het stemmen binnen ICOM verloopt. ICOM heeft 46.000 leden (museumprofessionals en instellingen) in 119 landen. Elk land heeft een Nationaal Comité. Dan zijn er 32 thematische Internationale Comités. Al deze comités hebben elk vijf stemmen. Dan zijn er nog 6 Regional Alliances en 21 Affiliated Organisations die elk drie stemmen hebben. In totaal dus meer dan 800 stemmen. ICOM NL heeft er dus vijf...

Waar speelt de definitie een rol?

Allereerst binnen ICOM zelf: je moet als museum aan de definitie voldoen om ICOM-lid (instellingslid) te kunnen worden. Dit staat in de statuten.

En de definitie is onderdeel van de Ethische Code voor Musea, een belangrijk document dat museumprofessionals moeten onderschrijven.

En in Nederland?

Er zijn musea die de definitie in hun statuten opnemen, en bijvoorbeeld de provincie Noordbrabant gebruikt de definitie juist om af te bakenen wat onder een museum wordt verstaan. Daar wordt hij ook gebruikt bij trainingen, vertelde museumconsulent Annette Gaalman me.

In de Erfgoedwet komt de definitie niet voor. Voor zover ik heb kunnen vinden, wordt de museumdefinitie op zichzelf nergens genoemd als een keiharde voorwaarde voor subsidie. Wel wordt hij genoemd bij de begripsbepaling van subsidieregelingen (zoals bij de gemeente Boxtel) en zit hij verweven in de Museumnorm op basis waarvan een museum het predicaat Geregistreerd Museum krijgt. Ook een voorwaarde waaraan een museum moet voldoen voor het Museumregister, is het onderschrijven van de Ethische Code. Waar de definitie dus in staat – bij de begrippenlijst onder de M van museum.

Dus voor subsidies en ook om bruiklenen van andere musea te verkrijgen, moet je als museum geregistreerd zijn en dus, direct of indirect, voldoen aan de museumdefinitie.

Ik hoop dat deze feitelijke informatie jullie een goede basis biedt voor de discussie en het denken over de aanpassing en modernisering van de museumdefinitie!